

Kronika

Isobel Hadley-Kamptz har läst den kampskrift som gav Karl Gerhard uppslaget till kupletten *Därför är jag monarkist*.

Journalist och hovlakej

Det är 45 år sedan Wilhelm Mobergs *Därför är jag republikan* gavs ut första gången. Sällan har väl frågan om republikan verkat så död som nu, och just därför är det en välgärning av Atlas att ge ut den igen.

Vid den ena mer påkostade festligheten efter den andra drabbas Sverige av kollektiv kungahysteri. De partier som har den fulla demokratin i sina partiprogram står tysta. Eller är de kanske glada åt utvecklingen? Har makten i slott och riksdag slutit sig samman? När man inte längre förmår ge folket bröd, kan man i alla fall erbjuda skådespel.

De allra flesta skulle nog verka glada och snälla om de hade obegränsade resurser, och aldrig fick en obehaglig fråga av någon.

(betraktad) champagne, gåslever och andra läckerheter. När man hör de glittrande urringningarna beskrivas av lyriska reportrar, känns det kanske lättare att barnen inte kunde få nya vinterjackor i år heller.

Det är obegripligt hur människor i Sverige, där vi har jämlikhet som högsta paroll, kan acceptera att rikets högsta ämbete går i arv. Om vissa, endast genom att födas, kan uppnå den högsta värdigheten, råder motsatsen till jämlikhet. Det finns ett fåtal tappra röster som ännu hörs, men i allmänhet är det tyst.

Tvärtom hörs allt oftare monarkins försvarare, den ena mer svagsint än den andra. *Men folk gillar ju monarkin*, kan man höra. Ja, men så är det i massor av frågor. Svenska politiker vågar stå upp emot en främlingsfientlig opinion. Nog är det på tiden att de även förs ta upp en annan central fråga, statsskicket.

Men kungafamiljen är ju så trevlig, lyder en annan invändning. Jovisst, de är säkert lika trevliga som folk är mest. De allra flesta skulle nog verka glada och snälla om de hade obegränsade resurser, och aldrig fick en obehaglig fråga av någon.

Men traditionen betyder väl ändå något, säger då andra. Nej, inte nödvändigtvis. Vi kritiserar gärna Kinas kränkningar av de mänskliga rättigheterna, trots att det är att betrakta som en tradition där. Amerikas tradition av dödsstraff eller de muslimska ländernas tradition av kvinnlig underlydnad finner inte heller nåd i våra ögon. Vi gör helt rätt, de traditionerna kan inte upphäva grundläggande demokratiska värden.

Monarkin kommer, som Moberg beskriver, ur en föreställning om kungen som stående nära gudarna med krafter att hela sjuka, framkalla regn och andra nyttigheter för folket. Det är synd att det inte längre är så. Kunde kungen bota cancer med handpåläggning skulle jag acceptera det som ett argument för monarkin.

Moberg beskriver i strålande polemisk stil hur monarkin inte bara är odemokratisk i sig – den verkar också degenerera på medborgarnas psyken. I monarkin är medborgaren inte självständig jämlik, utan kuvad undersåte. Undersåtens mentalitet förvandlar i vanliga fall intelligenta personer till kräländ hovlakejer. Idag är detta tydligt när begåvade, kritiskt tänkande journalister gör intervjuer med kungligheter. Då förvandlas de till servila måhån, vars största bekymmer i intervjuituationen tycks vara att titulera kungligheten rätt. Kritisk granskning har de glömt hur man stavar till.

Vi säger oss vara för jämlikhet i Sverige, men som ledargrisen säger i Orwells *Djurfarmen*: "Alla djur är jämlika men grisar är mer jämlika än andra."

16 mars 1999

ISOBEL HADLEY-KAMPTZ

Hur Adi blev Hitler

Enkla förklaringar hängs på komplicerade skurkar. Per-Olof Bolander har fått sig några till livs vad gäller Hitler.

En dag fick lille Adolf för sig att kissa i munnen på en get. Geten ilsknade till och bet Adolf i snoppen. Denna smärtsamma och förnedrande incident grundlade ett psykologiskt trauma som gjorde den vuxne Adolf till en rashatande folkmördare.

Modern historia

Ron Rosenbaum
Explaining Hitler
The search for the origins of his evil
Macmillan 1998

Så lyder i all enkelhet det kanske mest kuriösa av många egenartade försök att förklara Hitlers destruktiva personlighet. Teorin om det olycksaliga bettet bygger på hör-sågen om en krigsrättegång där en gammal skolkamrat till Hitler ska ha åtalats för att alltför generöst ha delgett omgivningen anekdoter om Führerns ungdomliga *contretrempes* med geten.

Obestyrliga påståenden

Psykologiserande förklaringar av Hitler består ofta av grandios och tvärsäkra teorier vilande på obestyrliga och ofta direkt osannolika påståenden. Det kan gälla även skenbart mer sofistikerade och seriösa analyser, som Alice Millers ett tag populära portätt av Hitler som produkten av barnmisshandling. Miller accepterar inte bara Hitlers egna påståenden om hur mycket stryk han fick – andra beskriver pappan anrorunda – utan antur dessutom att misshandeln gav utlopp för vrede över faderns påstått judiska påbrå. Således en teori som bygger på osäkerhet i kubik. Å andra sidan hävdade psykoanalytikern Erich Fromm är pappa Hitler var en reko karl och att alltihop berodde på Adolfs osunda bundenhet till modern.

Flera försök har gjorts att förklara Hitlers antisemitism med en personlig judisk koppling. Alice Miller använder sig som sagt av ryktet om judiskt blod i Hitlers familj, ett i olika versioner återkommande påstående som dock aldrig kommit i närheten av att bevisas. I och för sig kan det räcka med att Hitler själv – medvetet eller omedvetet – *missstänkte* att han var kvartsjude om man vill tolka hans rashat som reaktionen på en skamlig familjehemlighet. Men inte ens en sådan misstanke har kunnat påvisas på ett övertygande sätt.

Moderns läkare var jude

Bättre faktagrund har de som hävdar att Hitlers antisemitism föddes ur moderns död i cancer. Läkaren var otvivelaktigt jude och hans okonventionella behandling var – fastän med de bästa avsikter – både pågsam och på gränsen till kvacksalveri. Hitler klandrade emellertid inte läkaren utan gav honom senare beskydd mot judeförjöljelsen. I så fall måste man anta att Hitlers borträndiga vrede över moderns död projicerades på

Führern och Fräulein Braun. Om betydelsen av Hitlers sexualitet för världshistorien har det spekulerats friskt. Men de flesta teorier säger mindre om mannen och mer om vårt behov av skvallar.

den judendom läkaren tillhörde. Den sortens änkanden är legio inom den mer spekulativa Hitlerforskningen.

Att Hitler skulle ha varit sexuellt pervers är ett annat ständigt återkommande inlag, trots att det mesta tyder på att det enda onormala i den vägen var hans relativa ointresse. Ändå, eller kanske just därför, florerade redan tidigt ryktet att Hitler tände på så kallad vätsce.

Det handlar om att hitta en orsak, ett klart avgränsat ögonblick, som förvandlar en annars skäligen harmlös Adolf Hitler till Hitler, vår tids starkaste symbol för ondskan.

Förmodligen säger det mer om behovet av skvallar än om Hitlers behov. En teori som förenar det sexuella och det judiska gör gällande att Hitler ådrog sig syfilis från en judisk prostituerad och därför blev extrem judehatare. (Nazistjägaren Simon Wiesenthal tillhör överraskande nog dem som tar denna förklaring på stort allvar.) Återigen handlar det om att hitta en orsak, ett klart avgränsat ögonblick, som förvandlar en annars skäligen harmlös Adolf Hitler till Hitler, vår tids starkaste symbol för ondskan.

I *Explaining Hitler* gör amerikanen Ron Rosenbaum en kritisk granskning av olika teorier om Hitlers personlighet. Vid sidan av de mer kufiska försöken finns extremt olika uppfattningar bland historikerna om vem Hitler var. Hugh Trevor-Roper anser att han var genuint övertygad om sin historiska kallelse att göra det rätta och för Tyskland bästa, medan Alan Bullock skildrar honom som bluffmakare och manipulator, en politisk aktör som simulerade djup övertygelse för att uppnå makt.

Frågan om Hitlers övertygelse har betydelse för graden av hans ondskan och hans moraliska ansvar.

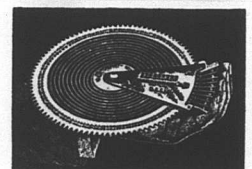
Göra halt inför Förintelsen

Medan Fackenheim utesluter möjligheten att förklara Hitler går Claude Lanzmann – känd för dokumentärfilmen *Shoah* – så långt att han fördömer varje försök till förklaring som en obscenitet. Man kan förstå det antostliga i teorier som exempelvis vill reducera folkmordet på judarna till resultatet av en judisk läkares inkompetens eller syfilismittan från en judisk prostituerad, men Lanzmanns behårdade krav på att även mer seriös analys gör halt inför Förintelsen är svårare att acceptera.

Ron Rosenbaum kan sitt ämne och skriver livfullt, även om han är alltför benägen att lättvindigt psykologisera om bevelkesgrunderna för de olika teorier han kritiserar. Hans bok får oss knappast att förstå Hitler bättre, men har mycket att berätta om hur eftervärlden försökt bli klok på vem Hitler var och vad han betydde.

PER-OLOF BOLANDER

Prova räknemaskinen REVISOR.

N:o 1 för endast addering af 1 rad siffror åt gången Kr. 5: -
• 2 för addering af 2 rader siffror åt gången • 10: -
den senare afven användbar för de of-riga 3 enkla räknasätten.
Exp. franco, mot postförskott.
Fekros & Grönvall, Göteborg.
Ensamförsälj. f. Sverige, Norge o. Finland.